

І. Л. Білюк

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук, доцент І. С. Семенюк*

Базові моделі комунікативного дискурсу

У лінгвістиці не існує загальноприйнятого визначення дискурсу. У дослідженнях останніх років зазначається, що межа між поняттями "дискурс" та "текст" не є досить чіткою [2: 5]. Проблема диверсифікації дискурсу, його варіативності, і, відповідно, його класифікація становлять найважливіше теоретичне питання у дискурсивному аналізі [1: 12]. Останнім часом все більше лінгвістів досліджують варіативність дискурсу та класифікують його різновиди.

Згідно визначення класика критичного дискурсивного аналізу Т. ван Дейка дискурс є комунікативною дією, яка відбувається між тим, хто говорить та тим, хто слухає в процесі комунікативної дії в певному часовому, просторовому контекстах. Ця комунікативна дія може бути усною, письмовою, мати вербальні та невербальні складові [5: 194].

Сучасні дослідження комунікації як процесу дають підставу виділити три основні теоретичні моделі комунікативного дискурсу: кодову, інференційну та інтеракційну [3: 106-109]. Для кодової й інференційної моделі характерним є те, що головна роль у них відведена інтерсуб'єктивності. Якщо в кодовій моделі мовець відправляє слухачеві думку, то в інференційній, вкладаючи свій зміст у висловлення, тричі демонструє свої інтенції [3: 69]:

- має намір сказаним викликати певну реакцію аудиторії;
- хоче, щоб аудиторія розпізнала його намір;
- вважає, що це розпізнавання наміру аудиторією стало підґрунтям для бажаної реакції.

Наявність цих трьох інтенцій необхідна, щоб індивід став "мовцем", а їхнє виконання забезпечує успіх комунікативного дискурсу. Мовним засобом для вираження намірів учасника дискурсу є висловлення. В інференційній моделі на відміну від кодової, зміст висловлювання не обмежується репрезентативними повідомленнями про стан речей, вони можуть виражати емоції, тощо. Іntenції не є пропозиційними самі по собі, оскільки, за своєю природою вони є те саме, що й настанови

або мотиви. Однак зміст висловлювань або повідомлень є пропозиційним. Іntenції, зокрема, визначають пропозиційний зміст. Інтеракційна модель комунікативного дискурсу утворюється при взаємодії його учасників у соціально-культурних умовах. Саме комунікативно обумовлена соціальна практика пояснює природу (транс)формування змістів висловлювань у дискурсивному діалозі [3: 98-105]. Інтеракційна модель ставить у центр уваги аспекти комунікативної поведінки учасників дискурсу, в тому числі й інтенційної [3: 190]. Спілкування може відбуватися незалежно від намірів мовця, а також від сприйняття висловлення слухачами/читачами. Комунікативний дискурс відбувається не як трансляція інформації та маніфестація наміру його учасників, а як демонстрація змістів висловлювань, не обов'язково призначених для розпізнавання й інтерпретації реципієнтом [1: 12]. Практично будь-яка форма поведінки – дія, бездіяльність, мовлення, мовчання – у певній ситуації може виявитися комунікативно значущою. Так, скажімо, раптове почервоніння обличчя (неосмислене і несвідоме) інтерпретується психологічно-інференційно, на підставі минулого досвіду та соціально-культурних конвенцій і набуває у дискурсі ситуативного змісту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Белова А. Д. Поняття "стиль", "жанр", "дискурс", "текст" у сучасній лінгвістиці // Вісник Іноземна філологія. – К., 2002. – Вип. 32-33. – С. 7-14.
2. Ільченко О. М. Етикет англomовного наукового дискурсу: Монографія. – К.: ІВЦ Політехніка, 2002. – 288 с.
3. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність [На матеріалах сучасної газетної публіцистики]: Монографія / За ред. В. Різуна / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 392 с.
4. Dijk T., van Ideology: A Multidisciplinary Approach. – L.: Sage, 1998. – 374 p.